

137. Király Károly levele Nicolae Ceaușescuhoz. (Részlet.) Marosvásárhely, 1987. augusztus 16.

Augusztus 23. küszöbén írok Önnek. Csupán egy hét választ el ettől a történelmi naptól, és ebből az alkalomból meleg üdvözetem küldöm, jó egészséget, boldogságot és hosszú életet kívánva Önnek.

Sok éve már, hogy megszakadtak közvetlen munka- és magánkapcsolataink; 15 esztendő telt el azóta, hogy beadtam lemondásomat a Végrehajtó Bizottsági tagságról és első titkári beosztásomról, 12 azóta, hogy nem vagyok tagja sem a RKP KB-nak, sem a RSZK Államtanácsának, azóta nem is találkoztunk.

Szó volt ugyan egy külön találkozóról 1978-ban, az Önnek írt levelek kapcsán, melyekben a személyi kultusz és a nemzetiségi kérdés témájával foglalkoztam, a találkozó azonban elmaradt. (Nem rajtam múlt.)

A PB Végrehajtó Bizottsági munkámhoz sok kellemes és tartós emlék kötődik, utalnék itt a baróti, hargitai és bodoki vadászatokra és a neptuni nyaralásokra.

Visszagondolok a négyszemközti beszélgetésekre, melyekre olykor sort kerített, és egy-két órán át kötetlenül, őszintén elbeszélgettünk, vitatkozhattunk sok-sok fontos és aktuális gazdasági, politikai kérdéstről, azok pozitív kihatásairól. [...] ¹

Csupán emlékeztetőül idéztem föl ezt a találkozást és a beszélgetés tartalmát, anélkül, hogy mindenre kitérnék, bár nem volna érdektelen megemlíteni másirányú eszmecsereinket sem, pl. pártügyeket, tekintettel olyan párthatározatok módosítására, amely a szervezeti szabályzatban a kizárások kérdését érinti. Ezek szerint csakis akkor állítható bíróság elé a kizárt párttag, ha az ország alkotmányos jogának megsértése vonta maga után a pártkizárást, és ezt a megyei bizottságok megerősítették.

Beszédtemáink egyike – többek közt – a nemzetiségi kérdés volt. Egyszóval eszmecsereink lényeges problémákat érintettek, amelyekben jó látnoknak bizonyultam szociális kérdéseink megoldását tekintve.

Mindezt azért idézem emlékezetébe, mert legközvetlenebb környezetében, a párt- és államapparátus funkcionáriusainak soraiban kezd elterjedni az a felfogás, hogy az egyre szorongatóbb aktuális kérdések megoldása végett jó volna meghallgatni a VB tagjait, az első titkárokat, mert megvan a bátorságuk és felelősségérzetük, hogy bátran félelem nélkül nézzenek szembe a gazdasági-politikai-társadalmi kérdésekkel. Erre hatalmazta fel őket betöltött posztjuk.

Azokban az említett 70-es években láthatóan, érezhetően jelen voltak a legfelsőbb vezetésben a gerinces emberek, akik tehetségüknél fogva felelősséggel tudtak érvelve véleményt nyilvánítani, tudtak ellenérveket felsorakoztatni akár a főtitkárral szemben is. Olyanok, mint Ion Gheorghe Maurer, Emil Bodnăraș, Ion Iliescu, Virgil Trofin, Fazakas János, Paul Niculescu-Mizil, Vasile Lupu. Sajnos – mai ismereteim szerint – felelős beosztású ember saját véleményével az Ön környezetében édeskevés van, vagy nem is létezik. [...] ²

1 A kihagyott részben Király Károly felidézi egy közte és Ceaușescu közt lefolyt beszélgetést, majd annak a következményeit.

2 A kihagyott részben eldicsekedik azzal, hogy a konzervgyár, amelyet irányít, a munkaversenyben negyedik lett. Ezt követően azonban elmondja azt, hogy 1987. augusztus 15-én felhívták a megyei pártbizottságra, aholis Marghidean KB-tag durván nekítámadt, amiért a dolgozóinak – a hatályos rendelkezéseket betartva – gabonát osztott ki – ahelyett, hogy valamelyik mezőgazdasági alapnak adta volna le.

Ceauşescu Elvtárs!

Hogyan jutottunk idáig, miképpen lehetséges ennyi brutális megnyilvánulás az emberi nem ellen? Nekünk, kommunistáknak eszményeink vannak, nagy hangon hirdetjük, hogy új rendet építünk, igazságosat, és mindazt, amit teszünk az ember szolgálatában, hasznára tesszük, és hogy az ember a legértékesebb tőke. Mondom mindezt, aki bátorkodott máskor is elmondani Önnek az igazságot, és Ön azt figyelembe is vette – hogy a levelem elején írtakra utaljak vissza. Azért még ma is tisztelem, mert megéreztem, hogy igényli a tények ismeretét, a kendőzetlen igazságot. Ha nem így lett volna, nem hívott volna magához másodszor, sőt harmadszor is. Mivel én nem hízelegtem, ahogyan akkoriban a kollégáink közül sokan tették, idejutottunk, hagyjuk a dolgokat a maguk mentére, jöllehet a gazdasági helyzet siralmas, a politikai légkör fullasztó, a hazugság és megtévesztés állami rangra emelkedett. Mindez azért eshetett meg, mert körülvéttette magát karrieristákkal, kalandorokkal, akikben szemernyi felelősségérzet, kötelességtudás sincs, megszedítették a talpnyalók, istenítik Önt, hazudnak Önnek, s míg körülhízelgik, becsapják Önt, az ország pedig siralmas helyzetbe jutott. Ezekről a kérdésekről beszélgetve I. Gh. Maurer elvtárral, kifejtettem, hogy kihallgatást kérek Öntől, és őszintén, kertelés nélkül, bizalommal elmondom mindezeket a dolgokat, attól a vágytól vezérelve, hogy meentsük, ami még megmenthető az ország és népe becsületéből. Ő erre a következőket mondta: „Próbáld meg, Király, talán vannak esélyeid. Ceauşescu kedvelt téged, s ha jól tudom, ma is kedvel. Te tudod jól, azért mondtam le a miniszterelnökségről, mert már rám sem hallgatott. Meguntam az állandó vitát. Hajdan sikerült jó irányba terelnem sok mindent, az utóbbi időben azonban nem volt szerencsém. Így hát, ha akarod, próbáld meg.” Akkor azzal érveltem, hogy talán nem ismeri a tényeket, a valódiakat, nem elég tájékozott, mire Maurer megjegyezte: „Lehetséges. De ha nem ismeri ki magát, nem elég tájékozott az is az ő hibája, mert minden feltétel adott, hogy megismerje őket, csak azt kell kérnie, hogy pontosan tájékoztassák, meg hogy járja az országot meglepetésszerűen, ne csinnadrattával, különleges készültséggel, akkor majd megismeri a valóságot.”

Ceauşescu Elvtárs!

Nincs szándékomban, hogy kioktassam, de ma már arról sem vagyok meggyőződve, hogy a nyers és kíméletlen valóságfeltárás helyettesíthetné a dicshimnuszokat, amelyekhez annyira hozzászólt, hogy hisz is bennük, inkább afelé hajlok, hogy a hízelgés és a taps úgy kell Önnek, mint a víz és a levegő. [...] ³

Ceauşescu Elvtárs! Még egyetlen kérdésre kívánom felhívni a figyelmét. Hogy ne szaporítsam a szót, egy levélre, amelyet ez év július végén postáztak. Aláíratlan, de nem névtelen. A levélírókat ismerem is. Miről is van szó? Egy olyan levélről, amely az Ön politikáját és a pártét taglalja a nemzetiségi kérdésben. Ebben a levélben, ha figyelmesen elolvassuk, többek közt, hamis csúsztatás lelhető fel, ami erős sovén jelleget kölcsönöz elemzésének: azzal vádol bennünket, romániai magyarokat és a határon túl élőket, hogy mi ültettük át Romániába a kommunizmust, hogy nem harcoltunk elszántan a bolsevizmus ellen a II. világháborúban, hogy csak a saját helyzetünk foglalkoztat bennünket, és nem érdekel minket a Szocialista Moldávia románjainak a sorsa. Ez utóbbi kérdésben a levélírónak (jobban mondva: írónak) elvben igazuk van. Valóban foglalkoznunk kell nekünk is velük, szolidarizálnunk a nacionalizmus, az erőszakos beolvasztás ellen, a kulturális jogokért, az anyanyelvi oktatásért vívott küzdelmükkel! Mi valóban nem tettük ezt, de tennünk kell. Ám Ön, az RKP vezetősége tett-e valamit ez irányba? Tudtommal semmit, de lehet, hogy tévedek. Igaz, minden olyan lépésnek, maga-

³ A kihagyott részben M. Kogălnicean ut idézi, aki I. Cuza beiktatásakor azt mondta: Légy jó uralkodó, hallgass népedre, enyhítsd nyomorúságát.

tartásnak, amely azt kéri másoktól, hogy ők lépjenek, kell hogy legyen erkölcsi alapja. Azt kérni – jelen esetben Gorbacsovtól, hogy a szovjet kormány több szabadságot biztosítson, több türelmet tanúsítson irányunkban, tartsa tiszteletben az emberi jogokat, a nemzeti kisebbségi jogokat, a szabad vallásgyakorlást, a kultúra és az anyanyelvhasználat szabad érvényesülését, nos, mindehhez az szükséges, hogy előbb a saját házunk előtt söpörjünk. Nem lehet azt követelni, hogy ne asszimiláljanak erőszakosan, míg nálunk tüzzel-vassal ezt úzik ország-világ előtt, jóllehet nem számíthat arra senki, hogy van megbocsájtás erre a politikára. mely primitív és értelmetlen, és mind a jelen, mind a jövő számára csak újabb problémákat szül.

Ha a román kormány nyíltan kiáll a Szovjet Moldávia-i nemzeti, etnikai gubancok megoldásának a kérdésében, tétovázás nélkül csatlakozom hozzá.

Ceaușescu Elvtárs! Végezetül arra kérném, hogy a felvázolt kérdések fölött töprengjen el, annál is inkább, mert nem én vagyok az első és nem is az utolsó, aki ezt kéri. Rajtam és I. Gh. Maureren kívül számtalan jóérezsű román, magyar és más nemzetiségű ember akad, aki kész kockáztatni és felelősséget vállalni azért, hogy közös erővel véget vessünk a mai helyzetnek, bármilyen nehézséggel járna is. Az Önre háruló és első sorban az Öntől függő radikális lépések azt követelik, hogy ne a kritikus és problémafelvető ember legyen az, akit felelősségre vonnak, hanem támasszák fel a vitaszellemet és ösztönözzék a párbeszédet, amely az egyetlen járható út a valóság feltárásához. Ha az újjászületést, az ország gazdasági és politikai megújulását Ön kezdeményezi, a fentről végrehajtott átszervezés sokkal könnyebbnek ígérkezik és kevésbé fájdalmasnak, mint addig késlekedni, míg alulról érvényesül a tömegelégedetlenség.

Az említett levélről még annyit: bár sok olyan mozzanatot tartalmaz, mely megszívlelendő, objektív elemzést kíván, egészében azonban el kell vetni; nem szabad nacionalizmust és sovinizmust gerjeszteni, amely megmérgezi az elméket, aláássa az állampolgári együttműködést, függetlenül a nemzetiségi hovatartozástól. Le kell mondani a kétértelmű politizálásról, a bizalmatlanság újjáélesztéséről, a bűnbakkeresésről, mely minden rossznak a forrása: hol a nyugati hatalmakban, hol az oszmán birodalomban, hol a cárizmusban, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia nemzetiségellenes politikájában jelölve meg a sátánt, de elsősorban a magyarságban. A levél üzenete: a zsidóktól megszabadultunk, okosak és fürgék voltak, hogy idejében szedjék a sátorfájukat, a németeket – mint hajdanán a rabszolgákat – eladjuk, a magyarok számára pedig nem kínálkozik más lehetőség, mint hogy Kádárhoz menjenek, akkor pedig nekünk, románoknak aranyéletünk lesz. Ezt nem én mondom. Abban a levélben olvashatók, amelyet a szekuritáté „szerkesztett”.

Remélem, nem bántottam meg, csupán nevén neveztem a dolgokat; alig néhány kérdést próbáltam vázolni. Még azt sem állíthatom, hogy az említett kérdésekben bizonyos dolgok pontosan úgy estek meg, ahogy leírtam, de bízom az Ön bölcsességében, hogy megteszi a szükséges lépéseket, nem éppen az említett személyek ellen, hanem általában, hogy hallgat rám, mint akinek elsőrendű felelőssége és elvi kötelezettsége van a hibák kijavítása terén.

Tisztelettel és bizalommal gondol Önre:

Király Károly

Király Károly: Nyílt kártyákkal. Önéletírás és naplójegyzetek. Budapest, 1995. Nap Kiadó, 286-290. o.